

D • N

28/5 1956

Realpolitik bakom avspänningen

Tonen i umgänget mellan öst och väst har mildrats under den senaste tiden, och framför allt under det senaste året, det är ett förhållande som står utom debatt. I vad mån har denna förändring beledsagats av handlingar, som innebär medgivanden eller närmanden eller som tyder på minskad misstro, på en gryende tilltro till goda avsikter hos motståndaren?

En del finns utan tvivel att notera. Ryssland har gått med på fred för Österrrike, det har uppgivit Porkala, det har upplost kominform och medgivit lätnader i resor mellan länderna, det har medverkat till en rad nya inval i Förenta nationerna, det har annonserat nedskärningar av armén. Härtill kommer en del jämkningar i den lagstiftning och den praxis som uppbar diktaturen; man har något lättat på förtrycket eller i varje fall deklarerat att sådana lätnader är i gång. Att Stalin från gud degraderats till en skröplig, till och med ond människa kan ses som ett led i denna praktiska avspänningspolitik, ett försök att frigöra sig från ett tyngande förflutet.

Allt detta, jämte leendets diplomati, har gjort intryck i Västern, inom några grupper så stort intryck att det talas om inledningen till en ny, mot varaktigt samförstånd siktande politik. Men tveksamheten, osäkerheten inför de ryska aktionerna är dominerande. Det påpekas att de mera påtagliga eftergifterna, såsom Porkalans utrymning, är utan reell betydelse. Detsamma säges om andra åtgärder, såsom minskningen av försvaret; i detta sammanhang påstås därjämte att direkta ekonomiska svårigheter framtvingat en ändring, som av taktiska skäl utåt framställs som en handling i fredens tjänst. Förtryckets mildring konstateras vara av ringa vikt, då diktaturens totalitära system likväl kvarstår orubbat. Vad betyder upplösningen av kominform, då den ryska statsledningen lika säkert som förut dirigerar östblocket och förrä-

darpartierna i Västerlands länder? Och hur skall man kunna lita på avståndstagandet från Stalin, då det gäller män som troget tjänat den döde tyrannen och fortfarande i huvudsak begagnar samma metoder som han?

Men att en övervägande opinion i Västern är benägen för dylika tolkningar beror naturligtvis främst på andra drag i den ryska politiken. Vid sidan av avspänningstendenserna är viljan att söndra och försvaga, att utnyttja motsättningar och svåra lägen, lika uppenbar som tidigare hos de ryska makthavarna. Hjälpåbjudningarna till och propagandan bland araberna är ett av de senaste stora exemplen, ett annat är agitationen för en folkfront mellan kommunister och socialdemokrater och de våldsamma angreppen på de socialdemokrater som inte vill godta denna uppgivelse. Själva den ryska avspänningspropagandan har en prägel av aggressivitet som endast de mest lättrogna kan undgå att märka: avspänningen framställs som ett ryskt offer, som bör förmå motståndarna till eftergifter. Och framför allt: i de avgörande frågor som västmakterna tagit upp har ryssarna inte vikit ett steg; den tyska återföreningen, kärnan i detta komplex av problem, har Östtysklands behärskare vid två Genèvekonferenser vägrat att på allvar diskutera.

Västerlands hållning och politik har påverkats av den "avspänning" ryssarna inlett, både av den storslagna propagandan och av de magra sakliga prestationerna. Vi har redan berört den extrema optimismen inom vissa grupper; viktigare är kanske att det inom nästan alla läger blivit vanligt att i allmänna talesätt prisa de nya relationerna. Det sägs att personliga möten leder till förståelse och sympati, att förtroendet nationerna emellan sakta återvinnes, att Rom skall byggas upp, även om det inte går på en dag; i mängden av vagt välsinnade uttalanden är det ofta svårt att spåra nå-

gon mening eller att ens tro på att talarna och skribenterna haft någon mening eller någon tanke. På vissa punkter har också Västerlands politik reellt förändrats: man har fördröjt utbyggandet av försvaret, genomfört en del inskränkningar, avstått från åtgärder som i en mera spänd situation varit naturliga.

Emellertid: realpolitiskt har inte någon väsentlig förändring skett inom de fria staternas krets. Den trots allt förhärskande, om också ofta dolda misstron har garanterat ett fasthållande vid vad som kallats styrkans och tillbakahållandets politik. De ryska angreppen mot Atlantpakten har avvisats, och de ledande männen i alla de anknutna staterna, från USA till Italien och Norge, har be-

tonat paktens nödvändighet för demokratiernas försvar och världsfredens uppehållande. Även om de nya ryska signalerna skapat en rimlig tro på fred under de närmaste åren och därmed motiverat ändringar i försvarsplanerna, har någon nedrustning av större omfattning ingenstades genomförts. I England och Sverige exempelvis har förslag inom de socialdemokratiska partierna i denna riktning förkastats med överväldigande majoritet. Kontrasten mellan talet om avspänning och viljan att rusta, mellan politisk fraseologi och politisk handling har ofta varit skärande.

Det återstår att diskutera frågorna om avspänningspolitikens syften och om möjligheten av en "äkta" avspänning.